



1. FİLİSTİN'İN GENEL BİLGİLERİ

Başlıca Sosyal Göstergeler

Devletin Adı	Filistin Devleti
Başkenti	(işgal altındaki) Doğu Kudüs; (de facto) Ramallah ve El-Bire, (de facto) Gazze
Başlıca Şehirleri	El-Halil, Gazze, Doğu Kudüs
Yönetim Biçimi	Yarı-Başkanlık
Devlet (ve Hükümet) Başkanı	Mahmoud Abbas
Resmi Dili	Arapça
Yüzölçümü (kara)	Batı Şeria: 5.660 km ² , Gazze Şeridi: 365 km ²
Büyük şehirleri	Gazze
Ülke Nüfusu (2020)	5.038.918 (3.019.948 Batı Şeria, 2.018.970 Gazze)
Nüfus yapısı	%83'ü Filistinli Arap, %17'si Yahudi
Para Birimi	Yeni İsrail Şekeli, Ürdün Dinarı, Mısır Lirası
Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar	Arap Birliği, İslam Konferansı Örgütü, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Uluslararası Telefon Kodu	970

1.1. Coğrafi Konum

Filistin toprakları, Ortadoğu bölgesinde İsrail'in doğusunda, Ürdün'ün batısında ve Lübnan'ın güneyinde yer almaktadır. Ayrıca İsrail'in güneyinde yer alan Gazze Şeridi de Filistinlilerin yaşadığı topraklardır.

Ürdün (Şeria) Nehri Filistin ile komşu Ürdün toprakları arasındaki sınır boyunca devam ederek bölgeyi ikiye ayırır. Bölgenin Ürdün sınırları içinde kalan doğudaki kısmı Doğu Şeria (East Bank) ve batıdaki kısmı Batı Şeria (West Bank) olarak adlandırılır. Batı Şeria bölümünün yüzölçümü yaklaşık 5.800 km²'dir.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

1.2. Siyasi ve İdari Yapı

Bir devlet otoritesine sahip olmayan Filistin Ulusal Yönetimi (FUY), 1994 yılında yapılan Oslo Barışıyla oluşmuştur. Başlangıçta geçiş dönemi olarak öngörülen 5 yıl için oluşturulmuş olan FUY'e Filistin'in şehir merkezlerinde güvenlik ve vatandaşlık işleri yetkileri verilmiş, taşra noktalarında ise sadece vatandaşlık işleri verilmiştir. Dış dünyadan aldığı uluslararası yardımlarla ayakta duran FUY, Ocak 2006'da Hamas'ın parlamentoda çoğunluğu almasıyla dış yardımların kesilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmış, İsrail'den almakta olduğu gümrük ve KDV vergilerinin ödenmesi askıya alınmıştır. FUY tarafından yaptırılmış olan Gazze Uluslararası Havaalanı İsrail operasyonları sırasında yıkılmış, Gazze şeridinde açtıkları liman da aynı şekilde faaliyetine devam edemeyecek şekilde hasar görmüştür. Dış dünyayla fiziki bağlantısını sağlayacak bir ulaşım noktası bulunmaması nedeniyle ekonomik ve dolaylı olarak ticari açıdan ciddi sıkıntılar çekilmektedir. Siyasi açıdan, Hamas ve El Fetih (Filistin Kurtuluş Örgütü-FKÖ) Grupları arasındaki çekişme devam etmektedir. 2006 yılında Hamas'ın parlamentoda çoğunluğu alması ve sonrasında 2007 Haziran ayında Gazze Şeridi'ni ele geçirmesiyle başlayan kriz halen sürmektedir.

132 üyeli meclis 2007 yılından bu yana toplanamamaktadır. Meclisin görev süresi teknik olarak 2010 yılında sona ermiştir.

Filistin Dışişleri Bakanlığı verilerine göre, 139 devlet Filistin'i resmen tanımaktadır.

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile 1975 yılından itibaren resmi ilişkilerini sürdüren Türkiye, 15 Kasım 1988'de sürgünde ilan edilen Filistin Devleti'ni ilk gün tanıyan ülkeler arasında yer almıştır.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre

Filistin toprakları, Ortadoğu bölgesinde İsrail'in doğusunda, Ürdün'ün batısında ve Lübnan'ın güneyinde yer almaktadır. Ayrıca İsrail'in güneyinde yer alan Gazze Şeridi de Filistinlilerin yaşadığı topraklardır.

Ürdün (Şeria) Nehri Filistin ile komşu Ürdün toprakları arasındaki sınır boyunca devam ederek bölgeyi ikiye ayırır. Bölgenin Ürdün sınırları içinde kalan doğudaki kısmı Doğu Şeria (East Bank) ve batıdaki kısmı Batı Şeria (West Bank) olarak adlandırılır. Batı Şeria bölümünün yüzölçümü yaklaşık 5.800 km²'dir.

Filistin coğrafyası dört bölgeden oluşmakta olup bunlar; Ürdün Vadisi, kıyı ve iç düzlükler, dağlık ve tepelik bölgeler ve Güney Çölü şeklindedir. Ürdün Vadisi deniz seviyesinin altında olan bir düzlükten oluşmaktadır. Bu özelliği nedeni ile toprakları oldukça verimli olmakla birlikte su kaynakları kıttır.

Ürdün Nehri güneyde Ölü Deniz olarak da adlandırılan Lut Gölü'ne akar. Her iki yaka da tarıma elverişli düzlüklerden oluşmaktadır. Ölü deniz tuz ve fosfat bakımından zengindir. Filistin'in diğer bir önemli akarsuyu Yermük Nehri'dir. Bunların dışında birçok küçük akarsu bulunmakta ve iklim yılın büyük bir bölümünde oldukça yumuşak geçmektedir.

Bölgede yılın en sıcak ayı Ağustos olup gün içinde sıcaklık farklılıkları fazla olabilmektedir. Günlük ortalama en düşük ve en yüksek sıcaklıklar 12 °C ve 29 °C arasındadır. Yılın en soğuk ayı Ocak olup gün içinde sıcaklık 4 ile 11 derece arasında değişmektedir. En az yağış görülen dönem Mayıs-Eylül dönemi olup hemen hemen hiç yağmur görülmez. En çok yağış Ocak ayında görülmekte ve ortalama yağış 121 mm civarındadır. Yazları sıcak ve kurak geçmektedir.

Filistin coğrafyasındaki iklim kış aylarının son safhasından itibaren yaz aylarında üretilen sebzelerin yetiştirilmesini mümkün kılar. Bölgedeki kayalık olan dağ ve tepeler ağaç yetişmesine de elverişli olup çoğunlukla zeytin ağaçları bulunmaktadır. Filistin topraklarının bazı bölümleri de arpa, buğday ve mercimek üretimi için uygundur.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

2. FİLİSTİN GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

GSYİH'NİN SEKTÖREL DAĞILIMI	
Hizmetler	%77,6
Sanayi	%19,5
Tarım	%2,9

Kaynak: CIA The World Factbook – West Bank

3. FİLİSTİN'İN DIŞ TİCARETİ

3.1.Genel Durum

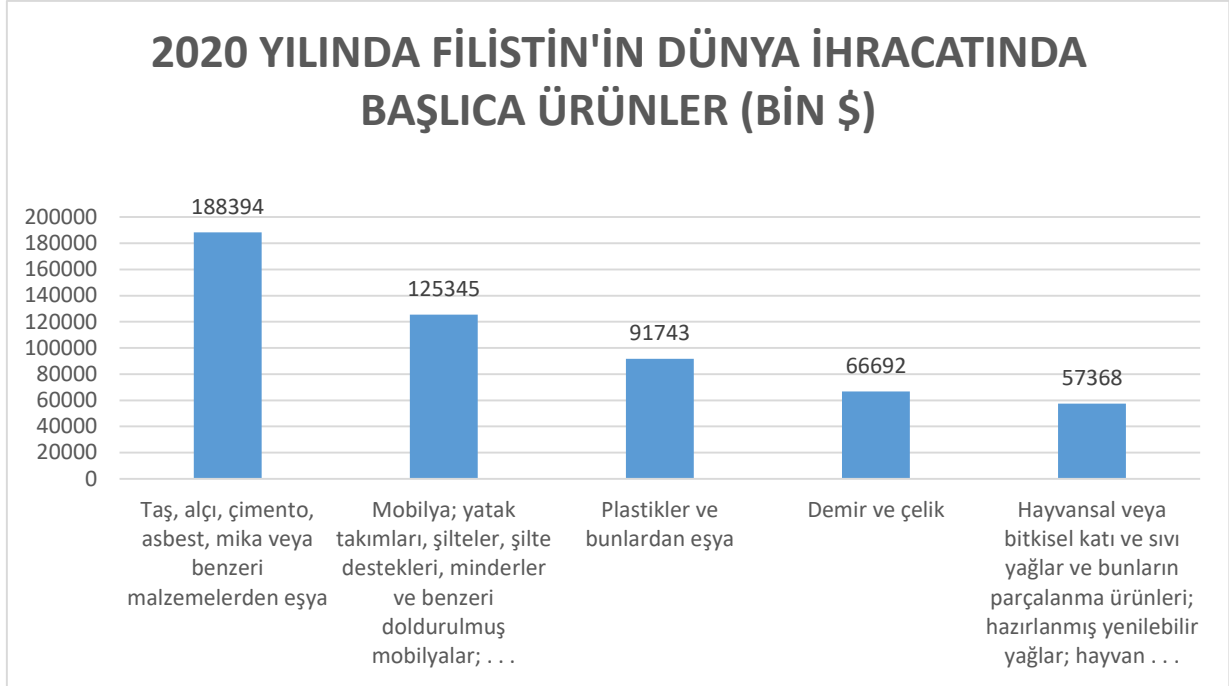
Filistin'in ihracatı 2019 yılında bir önceki yıla göre yüzde 4,5 azalarak 1 milyar 103 milyon dolar olmuştur. Filistin'in 2019 yılı ithalatı ise 6 milyar 613 milyon dolardır. Filistin'in toplam dış ticaret hacmi 7 milyar 716 milyon dolar seviyesindedir.

3.2.Filistin Dış Ticareti (1000\$)

YILLAR	İHRACATI	İTHALATI	HACİM	DENGE
2016	926 Milyon \$	5 Milyar 363 Milyon \$	6 Milyar 289 Milyon \$	-4 Milyar 299 Milyon \$
2017	1 Milyar \$	5 Milyar 853 Milyon \$	6 Milyar 853 Milyon \$	-4 Milyar 698 Milyon \$
2018	1 Milyar 155 Milyon \$	6 milyar 539 Milyon \$	7 Milyar 694 Milyon \$	-5 Milyar 436 Milyon \$
2019	1 Milyar 103 Milyon \$	6 Milyar 613 Milyon \$	7 Milyar 716 Milyon \$	-5 Milyar 687 Milyon \$

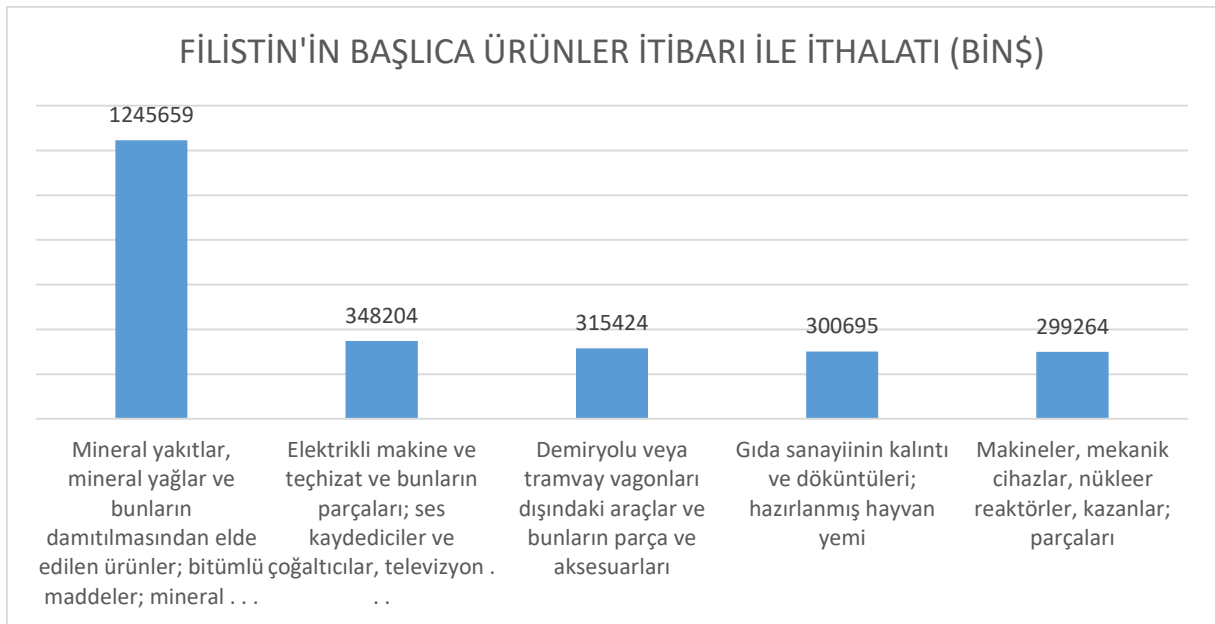
Kaynak: Trademap

3.2.1. Filistin'in Başlıca Ürünler İtibarı ile İhracatı (2020)



Kaynak: Trademap

3.2.2. Filistin'in Başlıca Ürünler İtibarı ile İthalatı (2020)

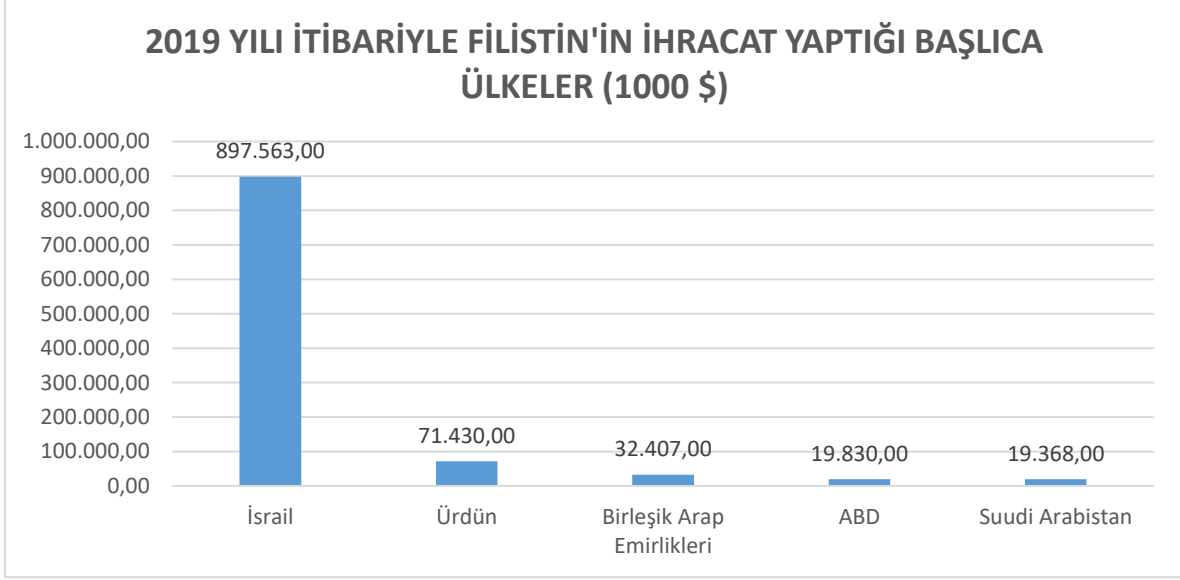




AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

3.2.3. Filistin'in Başlıca Ülkeler İtibarı İle İhracatı

Filistin'in en fazla ihracat yaptığı başlıca ülkeler sırasıyla; İsrail, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri, ABD ve Suudi Arabistan'dır. Filistin'in yaptığı ihracat ile ilgili bilgiler aşağıda detaylı olarak iletilmiştir.



Kaynak: Trademap

Filistin'in dış ticaretinde İsrail'in büyük bir ağırlığı bulunmaktadır. İthalatın %58'i ile ihracatın %83'ü İsrail tarafından karşılanmaktadır.

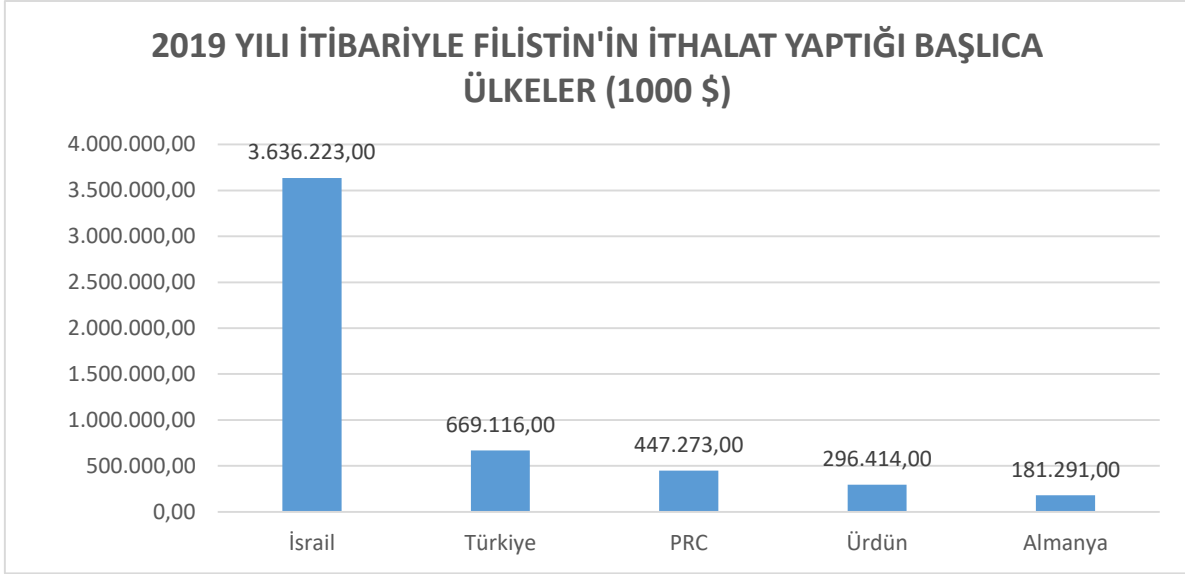
Filistinli tüccarlar dış ticaret yaparken, mallarını aşağıdaki ticari geçiş noktalarından geçirerek, İsrail ve Ürdün limanlarına veya bu limanlardan Filistin'e ulaştırmaktadır:

Batı Şeria; Taybe (Tulkerim), Avarta (Nablus), ElCelame (Cenin), Betunya (Ramallah ve El-Bire), Eriha (Eriha), Tarkumya (ElHalil)

Gazze Şeridi; Sufa (Han Yunus) (kapalı), Kerim Ebu Salim (Refah)

3.2.4. Filistin'in Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalatı

Filistin'in en fazla ithalat yaptığı başlıca ülkeler sırasıyla; İsrail, Türkiye, Çin, Ürdün, Almanya'dır. Filistin'in yaptığı ithalat ile ilgili bilgiler aşağıda detaylı olarak iletilmiştir.



Kaynak: Trademap

4. FİLİSTİN'İN TÜRKİYE İLE TİCARETİ

Türkiye ile Filistin arasındaki ilişkiler Filistin Yönetiminin 1994 yılında kurulmasından beri devam etmektedir. Haziran 2005 tarihinde ise Filistin Yönetimiyle Türkiye arasında Serbest Ticaret Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma ile sanayi ürünlerinin Türkiye'ye sıfır gümrük vergisi ile ithali mümkün hale gelmiştir.

Oslo Anlaşmalarının ardından otonom bir yönetim kurup Batı Şeria ve Gazze'de Filistin yönetiminin ele almasından itibaren, tarihi ve kültürel ilişkilerimizin ekonomi ve ticaret ile sağlamlaştırılması için çaba sarf edilmiştir. İki ülke arasında imzalanan STA ile sanayi mallarından gümrük vergisi alınmaması hususunda mutabakata varılmıştır. Ayrıca, 2005 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Filistin Ticaret Sanayi ve Tarım Odaları Federasyonu ve İsrail İmalatçılar Birliği heyetlerinin Ankara'da bir araya gelmesiyle, Ankara Forumu kurulmuştur. Bu Forum faaliyetleri kapsamında, TOBB tarafından Cenin'de sanayi serbest bölgesinin kurulması ve işletilmesine odaklanılması kararı alınmıştır. Bu amaca yönelik olarak İstanbul'da kurulan TOBB-BİS A.Ş. (Industrial Parks Development and Management Co.), Filistin'de kayıt altına alınmış ve Cenin'de ofis açmıştır. 2010 yılı Şubat ayında Cenin Sanayi Serbest Bölgesinin kurulmasına ilişkin "İmtiyaz Anlaşması" Filistin Milli Ekonomi Bakanlığı ile TOBB-BİS A.Ş. arasında imzalanmıştır. Türkiye arazinin kamulaştırma işlemleri için 10 milyon \$ hibe etmiştir.

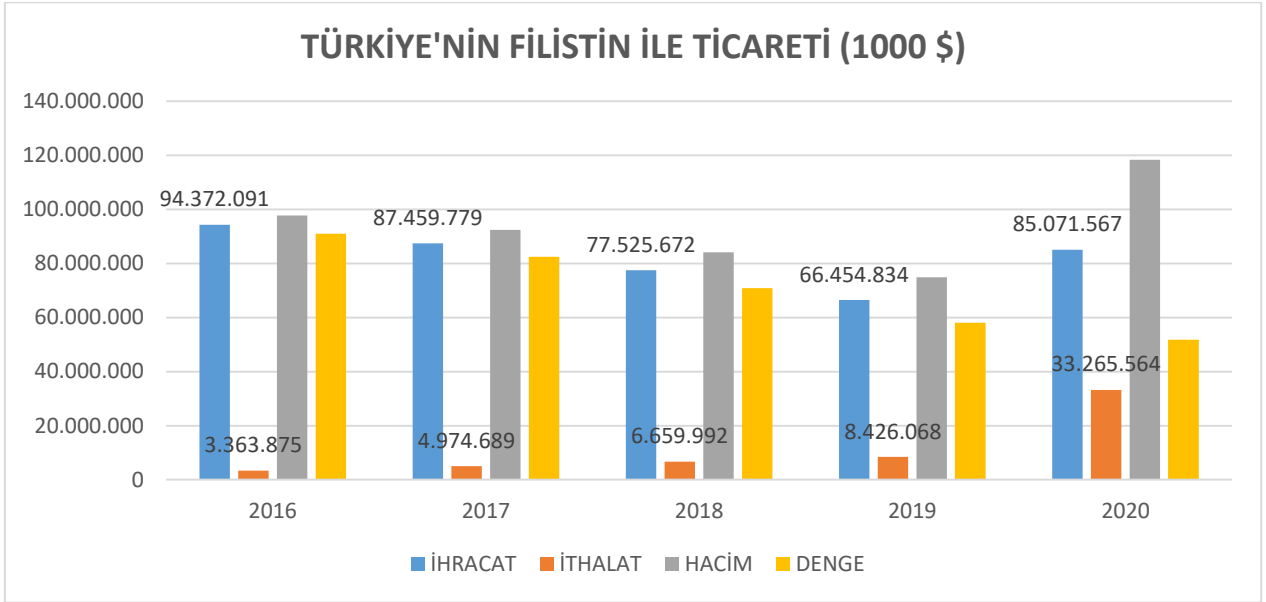


AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

4.1.Genel Durum (1.000\$)

YILLAR	TÜRKİYE’NİN İHRACATI	TÜRKİYE’NİN İTHALATI	HACİM	DENGE
2016	94.372.091	3.363.875	97.735.966	91.008.216
2017	87.459.779	4.974.689	92.434.468	82.485.090
2018	77.525.672	6.659.992	84.185.664	70.865.680
2019	66.454.834	8.426.068	74.880.902	58.028.766
2020	85.071.567	33.265.564	118.337.131	51.806.003

Kaynak: TÜİK,2020

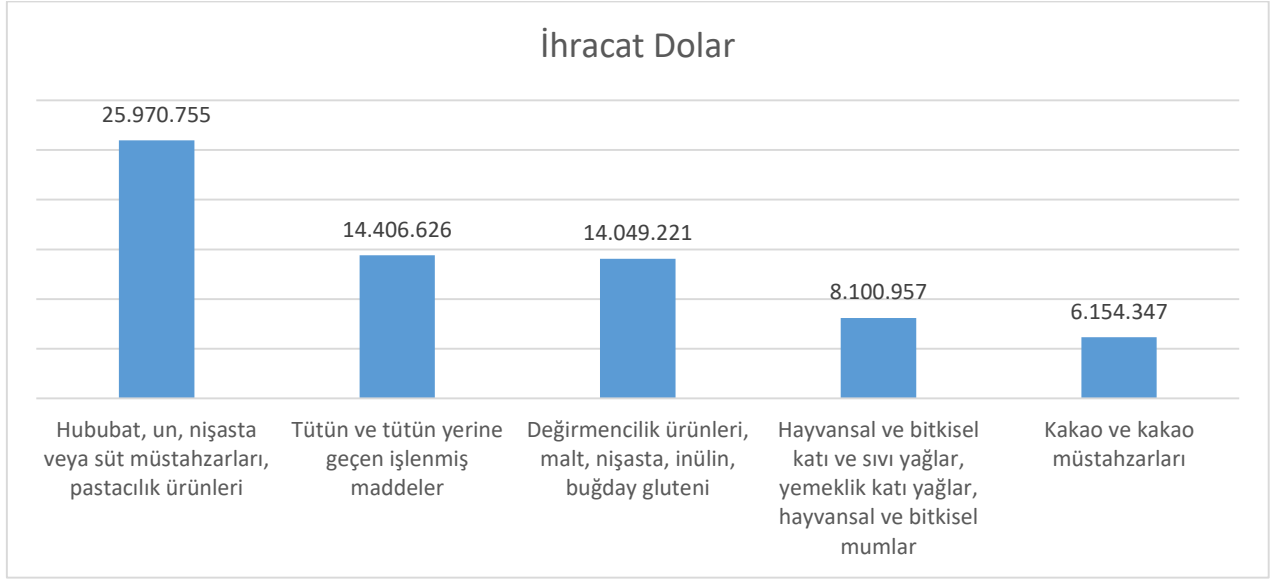


Kaynak: TÜİK



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

4.1.1. Türkiye'nin Filistin İhracatında Başlıca Ürünler (2020)

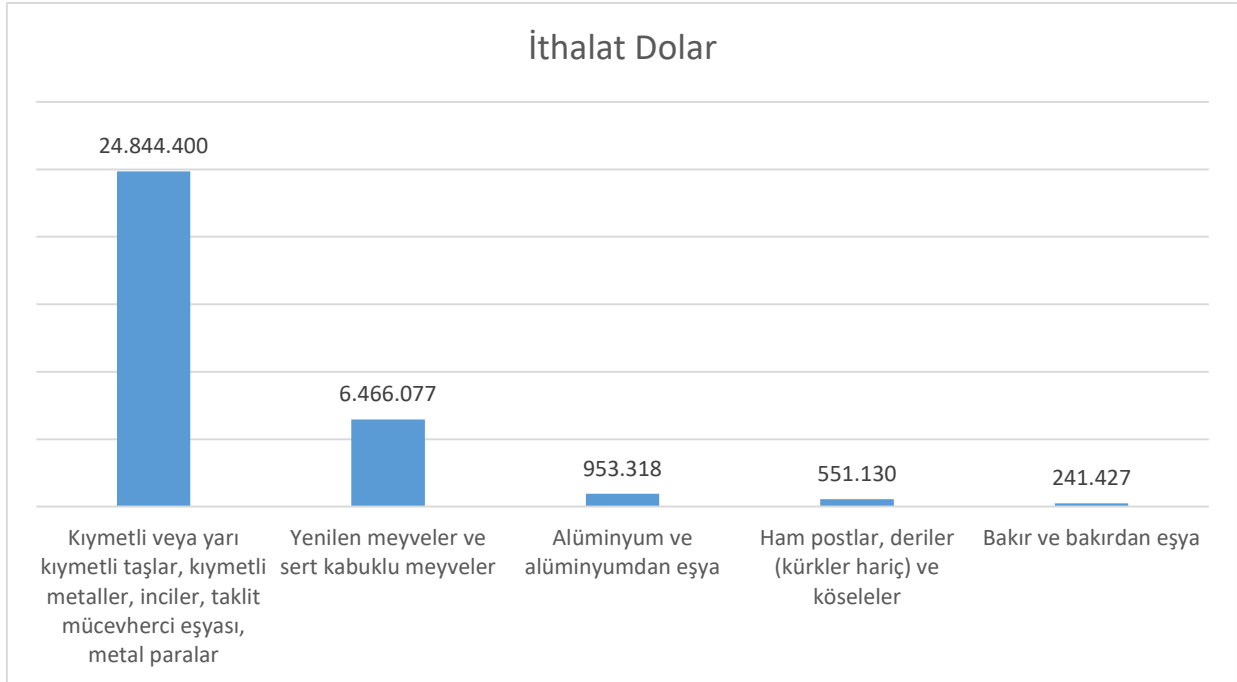


Kaynak: TÜİK

2020 yılı itibariyle Türkiye'nin Filistin'e yapmış olduğu ihracatta başlıca ürünler; gıda maddeleri, tütün ürünleri, nişasta, buğday, yağ ve kakao'dur.

4.1.2. Türkiye'nin Filistin'den İthalatında Başlıca Ürünler (2020)

2020 yılı döneminde Filistin'den yapılan ithalatımızda başlıca ürünler; Kıymetli taşlar, meyveler, alüminyum, deri ve bakır ürünleridir.

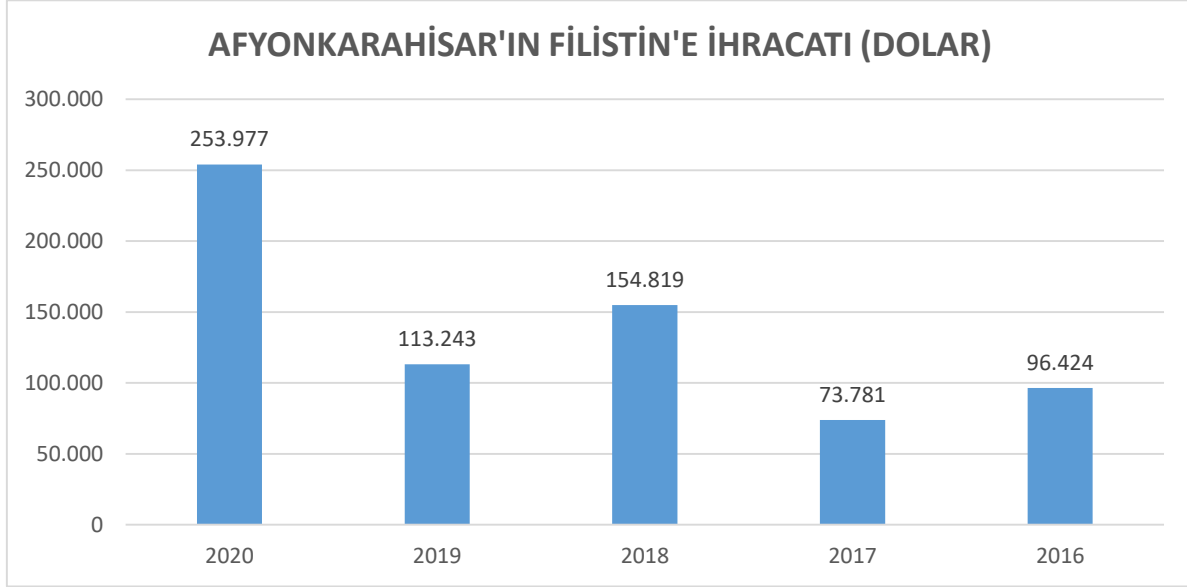


Kaynak: TÜİK



5. AFYONKARAHİSAR- FİLİSTİN DİŞ TİCARETİ

Afyonkarahisar'ın Filistin'e ihracatı 2016 yılında 96 bin 424 dolar iken bu rakam 2020 yılında 253 bin 977 dolar olmuştur. Afyonkarahisar'ın Filistin'den ithalatı 2020 yılında olmamıştır.



Kaynak: TÜİK

6. FİLİSTİN'DE ÖNEMLİ SEKTÖRLER

6.1. Tarım ve Hayvancılık

Tarımsal sulama için yeraltı sularının yaklaşık %60'ı su kullanılmaktadır. Filistin tarımının karşılaştığı zorluk ve sorunlar şu şekildedir:

- İlk ve en önemlisi ayırım duvarı inşaatı ve bu inşaatın kaynaklanan arazi izolasyonu ve alt yapısının bozulması
- Tarımsal toprakların ve suyun az olması ve diğer sektörlerin bu kıt kaynaklar ile olan rekabeti
- Tarım sektöründe araştırmacı, laboratuvar, ekipman ve makinelerin eksikliği, aynı zamanda tarımsal araştırmaların yapısının zayıf oluşu, deney istasyonlarının yeterli derecede uygun olmaması
- Tarımsal işletmelerin bazılarının dağılıp küçülmesi ve bazılarının mülkiyetinin çok ortaklı olması



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

- Tarımla ilgili yasaların uyarlanmamış olması
- İsrail'in çiftçilerine vermiş olduğu maddi destek (bazı ürünlerde ihracat desteği hurma gibi) bazı bölgelerde yatırım yapmak şartıyla arazi, elektrik ve tarımsal suyun bedava verilmesi, Filistin çiftçilerinin İsrail'in sübvansiyonları ile rekabet etmesinin söz konusu olmaması.

6.2.Sanayi

Sanayi sektörü, ekonominin gelişim sürecinde etkili olmayan bir körelmiş sektörden, genel kalkınma sürecini etkileyen ve Filistin ekonomisindeki yapısal bozuklukları düzeltme potansiyeli olan, diğer ekonomi sektörlerinin önünde gelen bir sektöre dönüşme aşamasından geçmektedir. Ancak dönüşüm de Filistin ekonomisine imkânların ve fırsatların sağlanmasına bağlıdır.

Sanayi faaliyeti, İsrail işgali ve politikaları yüzünden olan dengesizlik ve bozulmalardan kurtulmak için, genel kalkınma sürecinde kullanılması gereken en önemli stratejilerden biridir. Bu amaçla bazı sanayi bölgeleri kurulmuştur.

Cenin Sanayi Serbest Bölgesi

Proje, Filistin Sanayi Bölgeleri ve Serbest Bölgeler Kurumu (PIEFZA) sorumluluğunda Filistin topraklarında ilk olacak bir sanayi serbest bölgesi inşa etmekten ibaret olup, Türk şirketi bölgeyi geliştirirken, Alman Kalkınma Bankasının görevi Filistin Yönetimine bölgeye alt yapısını geliştirmek için finansman sağlamaktadır. Cenin Sanayi Serbest Bölgesi, Cenin'in kuzeyinde olup, 60 numaralı Yolun 1700 metre batısında yer almaktadır. Bölgenin toplam alanı 933 dönümdür. 890 dönümü sanayi bölgesine ait olup, geri kalan 43 dönümü hizmet tesisleri ve idari bölge olmaktadır. İşletecek firma ise TOBB-BİS şirkettir. 2011 Ekim ayında Türk hükümeti bölgenin kamulaştırılması için 10 21 milyon doları Filistin Yönetimine bağışlamayı kabul etmiştir. İnşaata başlanılmış ve ilk fazın 2021 yılı Mart ayı içerisinde tamamlanmıştır. Cenin Serbest Sanayi Bölgesi'nin Türkiye'nin sınırları dışında sahiplendiği ve desteklediği ilk sanayi bölgesidir.

Eriha Sanayi ve Tarım Kompleksi

Kalkınma amacıyla yapılan en temel projelerden biri olup, Japonya Hükümeti girişimini (Barış ve Refah Koridoru) gerçekleştirmek için, 4 tarafın (Filistin, İsrail, Ürdün ve Japonya) anlaşması sonucunda, Eriha Sanayi Tarım Kompleksi (JAİP) inşa edilmektedir. 2006 yılının haziran ayında başlayan proje, 2012 yılında faaliyete geçmiş, an itibariyle birçok yatırım bulundurmaktadır. Beytullahim Sanayi Bölgesi Bu projenin en önemli amaçları, Filistin



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

ekonomisini kalkındırmak ve geliştirmek, yeni iş fırsatları yaratmak, kaliteli profesyonel eğitim vermek ve işsizlik oranını azaltmaktır.

Beytüllahim Sanayi Bölgesi

Beytüllahim'in çevresinde A (Filistin Yönetimi kontrolünde olan bölgeler) diye sınıflandırılan bölgede yer almaktadır. Fransa Hükümeti yardımı ile yapılan bu projenin sözleşmesi 24.06.2009 yılında imzalanmış olup, alt yapı finansmanın bir kısmı Filistin Yönetimi tarafından yapılmaktadır. Proje 3 fazdan oluşmaktadır. Bölgenin toplam alanı 140-150 dönümdür. Şu anda 2. Aşamada ve bu aşamanın sonunda projenin %70'inin bitirilmesi planlanmaktadır. Bölgeden sorumlu şirket Bethlehem Multidisciplinary Industrial Park Şirketi'dir. Şirket yatırım yapacak firmaların kiraladığı arazilerin altyapı çalışmalarını yapmaktır. Hâlihazırda 22 firmanın yatırımı bulunmaktadır.

Gazze Sanayi Bölgesi

1998 yılında kurulan Gazze Sanayi Bölgesi, Batı Şeria ve komşu bölgelerdeki sanayi bölgelerine benzeyen, Gazze Şeridi'ndeki Filistin'in ilk sanayi bölgesi olup, toplam alanı 480.000m², sınır noktaları, havaalanları ve limanlara yakınlığından dolayı özel bir konuma sahiptir. Gazze Sanayi Bölgesinin, 300'den fazla fabrika çalıştırıp ve yaklaşık olarak 20.000 kişiye iş vermek gibi uzun vadeli planları bulunmaktadır. Bu sanayi bölgesini işleten firma PIEDCO'dur. Lakin Gazze'deki durumdan dolayı bu sanayi bölgesinde çalışmalar durmuş olup, hâlihazırda, az sayıdaki fabrika ile UNRWA tarafından depo olarak kullanılmaktadır.

6.3. Ulaştırma ve Telekomünikasyon

1994'de Filistin Yönetimi'nin kurulduğu anda İsrail telekomünikasyon ve posta sektörünü Filistin yönetimine devretmiştir. İki taraf arasındaki düzenlemeler, 1995'te yapılan geçici bir anlaşmaya göre yapılmıştır. Bu anlaşmanın en önemli dezavantajları:

- Sözleşme, İsrail tarafına Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki frekans spektrumuna mutlak kontrol hakkını vermiştir.
- Sözleşme, telekomünikasyonun uluslararası bağlantı noktalarının kontrolünü de vermiştir.
- Filistin şebekelerine zincir vurup, baz istasyonlarının (C) olarak sınıflandırılmış bölgelerde olması için zorlamıştır.
- Sözleşme, Kudüs'ün doğusunda Filistin şirketleri ağlarının çalışmasını yasaklamıştır.
- Batı Şeria bölgelerinde İsrail şirketlerine inşa, çalıştırma ve bütün hizmetleri sunma hakkı vermiştir.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

• Ayrıca sözleşme, Filistin postasını İsrail postasının bir yerel ajansı olarak görmektedir. Bu geçici anlaşma sınırları içinde, 1996 da PALTEL kurulmuş olup, tüm Filistin topraklarına telekomünikasyon ağları çalıştırma ruhsatı bu şirkete 20 yıllığına, başka operatörlere ihaleye girme şansı vermeden verilmiştir. Şunu da belirtmekte yarar var ki, Filistin’de 1996 yılında 3 nolu kablolu ve kablosuz telekomünikasyon kanunu çıkarılmış olup, 2003 yılında ilk kez ruhsat maddeleri kamuoyuna açıklamıştır. Ruhsat, telekomünikasyon şirketine sabit telefon için 10 yıllık, cep telefonu için ise, İsrail’le anlaşmayı sağlayıp, gereken frekansları aldıktan sonra 5 yıllık bir süre ya da 120.000 aboneye ulaşana kadar (hangisi daha önce doluyorsa) bir tekel hakkı vermiştir. Ruhsata göre, gelirinin %7’sini Filistin Yönetimi almaktadır. Bu gelir yaklaşık olarak aylık 50 milyon YİŞ olup, bu rakama vergiler dâhil değildir. Sabit hatların yan hizmetlerinin tekeli de 2006 yılında bitmesine rağmen, bu alanlarda gerçek rekabet 2009 yılında Wataniyya cep telefonu şirketinin faaliyete geçmesine kadar kırılamamıştır. 2010 yılında ise sabit hatları kullanarak internet ve VOİP hizmetleri gibi telekomünikasyon hizmetlerinde kısmi rekabet başlamış bulunmaktadır. 2010 yılı itibariyle, elektrik şirketlerinin elektrik ağlarını kontrol etmek amacıyla kullandıkları fiber optik sisteminin, Bakanlık tarafından ruhsatlı telekomünikasyon şirketlerince kullanım izni 23 verilmesi ile bu şirketlerin vatandaşlara telekomünikasyon hizmeti vermeleri ve sabit telekomünikasyonun alt yapısı konusunda rekabet başlamıştır.

6.4.Ticaret

Ticaret, ekonominin en önemli unsurudur. Çünkü yerli piyasaya temel malları temin etmekte, gayri safi milli hasılatı artırmakta ve piyasada rekabet gücü yaratmaktadır. Ayrıca gümrük vergisi ve KDV merkezi bütçenin en önemli girdi kaynaklarını oluşturmaktadır. Ancak Filistin ticaretinin önündeki engeller şu şekildedir:

- 1) Batı Şeria ve Gazze Şeridinden İsrail’e girmek isteyen Filistin kamyonlarına, tüccarlara kolay bir şekilde verilmeyen izin belgeleri gerekmektedir.
- 2) İsrail’in güvenlik kaygıları yüzünden, Filistin kamyonları geçitlerde yük yükleme ve indirme sistemini kullanmak zorunda olup, güneş altında uzun saatler beklemek zorunda kalan malları, özellikle tarım ürünleri bozulma tehlikesi geçirmektedir.
- 3) Yolcu uçaklarıyla malını taşıyabilmesi, Filistin tüccarına yasak olması ve yük taşıma uçaklarını kullanmak zorunda kalmaları maliyet açısından tüccarlara yük olup zaman kaybına yol açmaktadır.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

4) İsrail tüccarları her yerde malını satabiliyorken, Filistin tüccarının bütün kontrol noktalarında mallarını sadece Filistin Yönetimi'nin bölgelerinde satacağına dair bir taahhütname imzalaması gerekmektedir. Bu davranış Paris Protokolünü ihlal etmektedir.

5) Filistin tüccarlarının, İsrail limanları ve havaalanlarında olan yüklerini takip etme gibi bir şansları olmadığından, malları İsrail gümrüğünden alabilmek için İsrailli şirketleri aracı olarak kullanmaktadır.

6.5. Turizm

Filistin topraklarına en çok Batı Avrupa, bazı Asya bölgelerinden ve Afrika'dan turist gelmektedir. Müslümanlar arasında en yoğun turistik ziyaret ise Türk vatandaşları tarafından yapılmaktadır. Bölgede 3 semavi din açısından kutsal kabul edilen yerlerin çokluğu, ülkenin bir kısmının Ürdün Vadisi ve Ölü Denize yakın olması, geçmişte pek çok uygarlığa ait kalıntılar sebebiyle ciddi bir potansiyel arz etmektedir. Lakin bölgedeki siyasi, askeri, güvenlik koşulları nedeni ile turizm faaliyetleri beklendiği ölçüde gelişmemiştir. Filistin'e gelen turistlerin büyük kısmı Filistin topraklarında bulunan Akşa'ya, El-Haram Alİbrahimi, Doğuş (El-Mehid) ve Kıyamet Kiliselerine dini turizm amacıyla gelmektedir. Ayrıca, Ölüdeniz tuzlarının insan sağlığına faydalı olması sağlık turizmi de yaygın hale gelmiştir. Lakin son dönemde korona virüs salgını sebebiyle turizm gelirlerinde ciddi bir gerileme söz konusudur.

6.6.Sigortacılık

Filistin Yönetimi'nin sigorta sektörüne olan denetim ve gözetimi 1993'de başlamış olup, A, B ve C bölgelerini kapsamaktadır. Sigorta yasaları olmamasından dolayı, uzun süre hükümetin gözetimi ve kontrolünün olmamasının sıkıntısını çeken sigorta sektörü, sektörün düzenlenmemesinden ve sigorta kültürünün zafiyetinden de sıkıntı çekmiştir. 2004 yılının sonuna doğru, Sermaye Piyasa Kurumu kurulup, gözetim, uygulama ve sigorta sektörü işlerinin düzenlemesi konusunda bütün yetkileri almıştır. Yasama Konseyi'nin 2006 da çıkarmış olduğu Sigorta Kanunu sektörün düzenlenmesinde yardımcı olmuştur. Yetkileri devretme anlaşmasına göre, yasalarca Filistin Yönetimi, Filistin'de olan sigortacılık sektöründen faydalanan müşterilerin ve sigorta ajanslarının etkinliklerinden sorumludur. Filistin yasaları trafik kazaları kurbanlarına verilen zorunlu tazminat sistemini de kurmuştur. 25 Ülkede iş yapan yerli ve yabancı sigorta şirketleri artmış olup, tüm sigorta çeşitlerini yapan şirketlerin sayısı 2018 yılında 10 şirket olmuştur. 2018 yılında sigortacılık sektörü bir önceki yıla göre %9.4 gibi iyi bir büyüme göstermiştir.



6.7. Bankacılık

Filistin'deki bankacılık, Filistin'in geçirmiş olduğu siyasi sıkıntılardan kaynaklanan, başında zayıf ve yapısal bozukluğu olan bir tarihsel gelişimin sonucunda olup, Filistin ekonomisini ve kalkınmasını pozitif bir şekilde etkileyen, halka fayda sağlayan, yaşam seviyesini ve ekonomik durumlarını iyileştiren, güçlü mali ve bankacılık işlemlerini düzenleme ve iyileştirmesinde rolü olan yeni bir bankacılık sektörünün gerek duyulmuştur. Filistin Yönetimi, Filistin Para Otoritesi tarafından temsil edilerek, bankacılık sistemini kontrol etmektedir. 2019 yılı itibarıyla faaliyet gösteren banka sayısı 14, şube ve ofis sayıları 351'e ulaşmıştır. Bu rakamın 1994 yılında Filistin Para Otoritesi kurulduğunda 2 adet milli banka ve onlara bağlı sadece 14 şube olduğu düşünüldüğünde büyük bir gelişme kaydettiği anlaşılmaktadır. Yalnız, Filistin Para Otoritesinin para basma yetkisi bulunmamaktadır. Diğer sektörler gibi bankacılık sektörü de İsrail'in uygulamaları, işgal sebebiyle olumsuz etkilenmektedir.

6.8. İnşaat

Filistin'de gayrimenkul sektörü, ülkenin çeşitli illerini kapsayacak şekilde büyük bir gelişme göstermiş olup, istikrar ve gösterdiği gelişme açısından diğer sektörlerden pozitif ayrılmıştır. Gayrimenkul fiyatlarındaki devamlı yükseliş ve Filistin'de yapılan birçok turistik projenin yarattığı büyüme sayesinde, bu sektörde yatırım yapmak büyük fayda sağlamaktadır.

Konut sektörü, Filistin'deki yatırımların %50-%60'ını oluşturmaktadır. Filistin Yatırım Fonunun yapmış olduğu araştırmalara göre, konut sektörünün yıllık 47 bin konuta ihtiyacı olduğundan dolayı, bu Fon, başlattığı uygun konut milli programı sayesinde ülkenin çeşitli illerinde 30 bin konut projesi yaparak, açığı kapatmayı hedeflemektedir.

Diğer yandan, Filistin genelinde gayrimenkul etkinliklerinin büyümesi nedeni ile ticari gayrimenkul sektörü gelişen önemli ekonomik sektörlerden biri olarak sayılmaktadır. Ticari gayrimenkul sektöründe Yatırım Fonunun uyguladığı stratejik, büyük projelerden biri AlErsal İş Merkezi'dir. Bu projenin yatırım hacmi 400 milyon dolardan fazla olup, 58 dönümlük bir alan üzerinde oturmaktadır. Filistin ve uluslararası kurumların, bankaların ve iş merkezlerinin bulunması canlı bir ortam ve büyük sayıda iş fırsatı yaratmıştır. Ayrıca, gelecek olan yeni yatırımların başarılı olma fırsatını arttıracaktır. Yatırımlardan sorumlu Amaar Emlakçılık Grup Şirketi Al-Ersal İş Merkezinde mevcut altyapısı hazır arazileri (en az 3 dönüm) yatırımcılara satmaktadır. Ayrıca, mevcut binalarda ofis ve mağaza kiralama veya satış yapılmaktadır. Ramallah'ın kuzeyinde Rawabi isimli yeni bir şehir projesinin uzun yıllar beklemesinin ardından tamamlanmıştır. Filistin'in (A) bölgesinde olup, Filistin Yönetiminin kontrolü



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

altındaki Rawabi, 1967 yılındaki İsrail işgalinden beri Filistin'in inşa edilen ilk örnek projesi olmaktadır.

Yeni şehir yaklaşık olarak 100 hektar (yaklaşık 1 milyon m²) üzerinde Ramallah'ın kuzeyinde inşa edilmektedir. İskân Bakanlığına göre, Batı Şeria şehirlerindeki konut projelerinde normal konutların fiyatı 150 bin doları geçmiştir. Ramallah ve Beytüllahim gibi şehirlerde 1 dönümlük arsanın (1.000m²) fiyatı 2 milyon Ürdün Dinarına ulaştığı zamanda, Filistinlilerin gözünde Rawabi projesi, kentsel ve ekonomik gelişimin sembolü ve topraklarında egemenliğin bir şekli haline gelmiştir. Projenin ihalesi Beyti şirketine verilmiştir. Rawabi projesinin Filistin Yatırım Fonu ile beraber finanse eden ortağı Katarlı Diyar şirketi olup, şehrin inşa etme maliyeti 350 milyon dolardan fazladır.

Öte yandan, 250 dönümlük bir arsanın üstünde Amar şirketi tarafından Ramallah ve El-Bire ilinde Al-Reyhan banliyösüne başlanmıştır. Al-Reyhan banliyösü de Ramallah'ın kuzeyinde şehre manzaralı bir tepededir. Ramallah şehrinin kuzeyinde merkezden 10 Km uzaklıkta kurulmuştur. Al-Reyhan projesi 3 aşamada inşa edilmiş, 1. Aşamada bölgenin altyapı çalışmaları ve 40 dönümlük arazi üzerinde 42 iki katlı villa ve 17 konut binası inşa edilmiştir. 2. ve 3. Aşamada ise Amar Şirketi ile birçok ortağının yaptığı çalışmalarla gerçekleşmiştir. Bu ortaklığın sonunda Jawwal çalışanları bölgesi, Anadol Bölgesi, Saraya Bölgesi, Amerikan Reyhan Okulu, Arap İstişarı Hastanesi ve La Casa Alışveriş Merkezi ortaya çıkmıştır.

Al-Ghadeer Banliyösü, Birzeyt kasabası ve Ramallah şehri arasında yer alan, toplumun çeşitli kesimlerine uygun konuta sahip olma fırsatı verecek Filistin Emlak Yatırım Şirketi'nin (PRICO) inşa ettiği yüksek kaliteli bir banliyödür. Toplamda 374 konut ve 2 bina barındıran bu banliyö 2016 yılında hazır hale gelmiş ve gayrimenkullerin büyük bir kısmı satılmıştır. Al-Jinan, Filistin'in kuzeyindeki Cenin'de ilk örnek banliyö olmaktadır. Yatırım Fonunun inşa ettiği uygun konut milli projesinin bir parçası olup, 30.000 konut inşa edilmiştir. Al-Jinan banliyösü birçok tesis ve genel hizmetleri içerip, bu şekilde banliyöye modern bir görüntü vermektedir. Banliyö, yaklaşık olarak 77 dönümlük olup, 54 iki katlı villa, 28 konut içeren 3 bina ve banliyönün ihtiyaçlarını karşılayacak 1 iş merkezi barındırmaktadır.

Jericho Gate projesi, Filistin'de türünün ilk örneği olacak bir turistik projedir. Villa, otel, tatil köyü, spor kompleksi, eğlence ve su parkları, alışveriş merkezleri gibi birçok tesis içeren turistik projedir. Jericho Gate projesi, Ürdün Vadisi'nde Amman, Batı Şeria ve Kudüs'ün arasında stratejik bir mevkide bulunmaktadır. Yakın olduğu yerler: Amman'a 50 km Kudüs'e 25 km Ölü Deniz'e 8 km Ürdün Vadisi'nde Vaftiz bölgesine 8 km 28 Proje 3.5 milyon m² 'lik bir arazinin üzerinde 2.5 ile 3 milyar dolarlık bir yatırım olabileceği düşünülmektedir. İçerisinde 1500 villa, 4 ile 7 otel, interaktif müze, perakende bölgesi, akuapark ve eğlence



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

mekânları bulunduracaktır. Ayrıca, Filistin’de ilk defa bir Türk Firması projenin teknik müşavirliğini üstlenmiştir. Katı atıkların geri dönüşümü projeleri (Cenin ve Nablus) Filistin Kalkınma ve Yatırım Şirketi (PADICO) grubu şirketlerinden biri olan Tadweer şirketi, birçok yerli ve Arap ortak ile Cenin’de bir katı atık geri dönüşüm projesi yapmaktadır.

6.9. Enerji

Filistin’de enerji sektörü hala gelişme aşamasında olup, çok zayıf elektrik sistemi ile eski ve etkisiz elektrik ağıları bulunmaktadır. Elektrik enerjisi toplam kullanılan enerjinin yaklaşık %31’ini oluşturup, İsrail, Gazze ve Ürdün santrallerinden temin edilmektedir. 2014 yılında Devlet şirketi olan Filistin Elektrik Taşıma Şirketi (PETL) kurulmuş olup elektriği İsrail ve Ürdün’den Filistin’e taşıma rolünü üstlenmiştir. PETL şirketi İsrail elektrik dağıtım şirketinden yüksek gerilim hatlarıyla elektriği alıp orta gerilim hatlarıyla Filistin dağıtım şirketlerine ulaştırmaktadır. Batı Şeria elektrik açısından İsrail ve Ürdün’e bağlı olup, İsrail, enerjiyi 4 santralden PETL şirketine vermektedir:

- El-Halil Santrali
- Nablus Santrali
- Cenin Santrali
- Ramallah Santrali (Atarot)

Bu santrallardan gelen elektrik enerjisinin dağıtımı, 2002-2008 yılları arasında Batı Şeria’da kurulup geliştirilen dağıtım santralleri üzerinden yapılmaktadır. Bu dağıtım santralleri, elektrik enerjisini İsrail’den alınan elektriği PETL’den alıp, Batı Şeria bölgelerine dağıtmaktadır. Bu dağıtım santralleri: 1) Kudüs Bölgesi Elektrik Dağıtım Şirketi(JDECO) 2) Kuzey Bölgesi Elektrik Dağıtım Şirketi (NEDCO) 3) Güney Bölgesi Elektrik Dağıtım Şirketi (SELCO) 4) El-Halil Elektrik Dağıtım Şirketi (HELCO) 5) Tubas Bölgesi Elektrik Dağıtım Şirketi (TDECO) Gazze’de bulunan Gazze Elektrik Dağıtım Şirketi ise, Gazze’deki Filistin Elektrik Şirketinin (özel sektör şirketi) sahip olduğu elektrik üretim santralinden elektriği alarak Gazze bölgesine dağıtmaktadır. *Filistin Elektrik Şirketi (Gazze) Filistin Yatırım Fonu*

1999 yılında kurulan ve tek elektrik santrali olan Filistin Elektrik Şirketinin kurucusu ve katılımcılarından biridir. Gazze elektrik santralinden elektrik enerjisini sağlayıp, Gazze’nin ihtiyacına karşılık maksimum 140 mega Watt’lık bir üretim sağlayabilmekte olup, sadece 80 – 90 mega Watt’lık üretim gerçekleştirip dağıtması için Gazze Elektrik Dağıtım Şirketine satmaktadır. Gazze Şeridi açıklarındaki doğalgaz çıkarılamadığından, santral mazotla çalışmaktadır. Ayrıca Gazze Elektrik Dağıtım Şirketi Mısır ve İsrail’den elektrik enerjisi satın



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

alınmaktadır. Batı Şeria Elektrik Santralı Projesi Filistin Yönetimi'nin kendi yerel elektriğini sağlaması için, Batı Şeria'da Cenin bölgesinde elektrik santrali yapılmaktadır.

Cenin santrali

Massader Şirketi aracılığıyla Filistin Yatırım Fonu %40, Filistin Yatırım ve Geliştirme Şirketi %20, Filistin Telekomünikasyon Şirketi PALTEL %10, Arap Bankası Grubu %10, Filistin Elektrik Şirketi %5 ve Filistin Arap Yatırım Şirketi PADICO ve birçok şirketin ortaklığıyla inşa edilmektedir. Santral, Batı Şeria'nın kuzey bölgesindeki Filistin vatandaşlarının elektrik enerjisi ihtiyaçlarını karşılayacak olup Filistin'in enerji sektörünü İsrail ekonomisine olan bağımlılığından kurtaracaktır. Santrale yapılacak toplam yatırımın yaklaşık 620 milyon doları olacağı düşünülmekte, ayrıca 450 mega Watt'lık bir üretim gücüne sahip olacaktır. Ayrıca, santralin elektrik üretimi Filistin'in toplam elektrik tüketiminin %50'si olacağını ve 2021 yılı sonu itibarıyla santralin faaliyete geçmesi beklenmektedir. Dead Sea Solar Power Project Zorlu Enerji ile JDECO ortaklığında Ölüdeniz'de 2MW'lık bir güneş enerjisi santrali yatırımı yapılmıştır.

6.10. Doğal Kaynaklar, Madencilik ve Su

Filistin, Ölü Deniz'deki metal zenginliğine rağmen, metal kaynakları açısından fakir ülkelerden biri olarak sayılmaktadır.

A) Metal ve ametal doğal kaynaklar:

1) Fosfat:

- Eriha bölgesinde, Beytüllahim'in batısında ve Filistin'in çeşitli yerlerinde bulunmaktadır.
- 1985 yılında, Filistin'deki fosfat üretimi 2.25 milyon ton idi.
- İsrail, fosfat cevherinin bir kısmını Avrupa'ya ihraç edip, büyük kısmını da Filistin'de fosforik asit, tarımda kullanılan fosfat gübresi ve uranyumun çıkarılmasında kullanılmaktadır.

2) Yemek tuzu:

- Akdeniz ve Ölüdeniz'deki suyun buharlaşmasından elde edilmektedir.

3) Yapı taşı:

- Filistin'de yapı taşı değişik tiplerde ve büyük miktarlarda mevcut olup, Filistin dağlarının çoğunu kaplayan, Filistinlilerin kendi evlerinin yapımında kullandığı tortul kireç taşıdır.

B) Ölü Deniz tuzları:



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

- Ölü Deniz Potasyum, Sodyum, Klor, Brom, İyot, Magnezyum, Lityum gibi zenginlikler içermektedir.

C) Enerji kaynakları:

1) Turba:

- Ölü Deniz’de bulunup, deprem zamanında deniz yüzeyinde olmaktadır. Siyah kütlelerden ibaret olup, asfalt diye ad verilmektedir.
- Şist taşları, Eriha yakınlarında bulunmaktadır. Kükürt oranı yüksek olan bu taşların içindeki petrolü çıkarmak amacıyla 500 derecelik fırınlara koyulmaktadır.

2) Petrol ve Doğalgaz: 1998 yılında Gazze Şeridi açıklarında 1,4 trilyon ft3 doğalgaz rezervi bulunmuştur. 2017 yılında Filistin tarafından 31 çıkarılması planlanmış ve bu yönde İngiliz British Gas şirketiyle anlaşma sağlanmıştır. Fakat siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle bugüne kadar çıkarılamamıştır.

D) Su: 2018 yılında Filistin’in su rezervi 389.5 milyon metreküp su kuyularından, 25.5 milyon metreküp kaynak pınarlarından oluşmaktadır.

6.11. Para ve Sermaye Piyasaları

Filistin Borsası, Filistin’deki üretim projeleri ve alt yapı projelerinin uzun vadeli finansmanı için, ülke içinde ve dışındaki Filistin’in birikimlerini toplamak amacı ile kurulmuştur. Filistin Borsası, Borsanın en büyük yatırımcısı Filistin Yatırım ve Kalkınma Şirketinin (PADICO) girişimi ile kurulmuş olup, işlemler 18.02.1997 tarihinde başlamıştır. Basit bir başlangıç yapan Borsa, işlemlerin hacmi ve üyeleri açısından gelişmeye başlayıp, 2011’de listelenen şirket sayısı 46’ya ulaşmıştır. Borsanın kontrolünü Sermaye Piyasası Kurumu yapmakta olup, komisyoncuların lisansını yapmak, açıklamak ve yatırımcıları korumak gibi birçok etkinliğin sorumluluğunu üzerine almıştır. Kudüs Endeksi: Filistin Borsası, Kudüs Endeksi diye isim verilen, hisse senetlerinin fiyat seviyelerini ölçme ve genel eğilimini belirlemek amacı ile 07.07.1997 yılında bir endeks belirlemiştir.

7. BİRLİKTE NE YAPILABİLİR

Mevcut politik durum; mal ve hizmet hareket serbestliğinin bulunmaması nedeniyle, Batı Şeria’da gerçekleştirilmesi öngörülen projeler için dışarıdan ekipman ve malzeme tedariki pek mümkün görülmemektedir.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

Filistinli önde gelen işadamlarının Ürdün’de faaliyet gösteriyor olmaları nedeniyle, bu firmalarla ortak olarak Batı Şeria’da yüklenici firmalardan biri olmanın imkan dahilinde olabileceği değerlendirilmektedir.

TÜRKİYE- FİLİSTİN SİYASİ İLİŞKİLERİ

- Türkiye, Filistin halkıyla yüzyıllar öncesine giden ortak bir tarihe ve yakın kültürel ve sosyal ilişkilere sahiptir.
- Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile 1975 yılından itibaren resmi ilişkilerini sürdüren Türkiye, 15 Kasım 1988’de sürgünde ilan edilen Filistin Devleti’ni ilk gün tanıyan ülkeler arasında yer almıştır.
- Ülkemiz, İsrail-Filistin ihtilafının ilgili BM kararları çerçevesinde (242, 338, 1397 ve 1515), Yol Haritası ve Arap Barış Girişimi zemininde oluşturulacak, tanınmış sınırlar içinde yan yana yaşayacak iki devletli çözüm vizyonunu ve bu çerçevede Doğu Kudüs’ün, 1967 sınırları temelinde oluşturulacak bağımsız ve egemen Filistin Devleti’nin başkenti olmasını desteklemektedir.

Üst düzey ziyaretler:

- Filistin Devlet Başkanı Abbas, 12-13 Ocak 2015 tarihlerinde ülkemize resmi ziyaret gerçekleştirmiş, ayrıca 14-15 Nisan 2016 tarihlerinde İstanbul’da yapılan 13. İslam Zirvesi ile 13 Aralık 2017 tarihinde İstanbul’da düzenlenen Olağanüstü İslam Zirvesi’ne katılmıştır. Başkan Abbas 23-24 Mayıs 2016 tarihlerindeki Dünya İnsani Zirvesi’ne de iştirak etmiştir.
- Dönemin Filistin Başbakanı Rami Hamdallah, 18 Mayıs 2018’de İstanbul’da tertiplenen İslam İşbirliği Teşkilatı Olağanüstü Zirvesi’ne katılmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımızın 9 Temmuz’daki yemin törenine Filistin’i temsilen Başbakan Rami Hamdallah’ın katılması da iki devlet arasındaki yakınlığın bir diğer göstergesini teşkil etmiştir.
- Filistin Başbakanı İştıyye, Başbakanlık görevini üstlenmesini takiben ilk ikili ziyaretini Çamlıca Camii’nin açılış töreni vesilesiyle ülkemize yapmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımız, Başbakan İştıyye’yi 3 Mayıs günü İstanbul’da kabul etmişlerdir.



AFYONKARAHİSAR TİCARET VE SANAYİ ODASI

- Filistin Dışışleri Bakanı Riad Malki ise son olarak 25 Ekim 2018 tarihinde düzenlenen Türkiye-Filistin Ortak Komitesi Birincisi Toplantısı münasebetiyle ülkemizi ziyaret etmiştir.

Kalkınma Yardımlarımız:

- Türkiye'nin Filistin'e yönelik resmi kalkınma yardımları, 2005 yılında Ramallah'ta bir Program Koordinasyon Ofisi açan TİKA Başkanlığı eşgüdümünde sürdürülmektedir. TİKA Ramallah Ofisi üzerinden Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Doğu Kudüs'teki küçük ve orta ölçekli kalkınma ve insani yardım projelerine destek sağlanmaktadır. 2009 yılında Kudüs'te ve Gazze'de birer Delegasyon Ofisi açan Türk Kızılayı da, kendi kaynaklarıyla, ülkemizin sağladığı fonlarla, yabancı donör katkılarıyla, Gazze Şeridi'ne yönelik başarılı kalkınma ve insani yardım projeleri yürütmektedir. TİKA'nın ve Türk Kızılayı'nın çalışmaları daha ziyade, sağlık, tarım, teknik yardım, kültürel mirasın korunması, su temini, okul ve hastane inşası ile polis eğitimi gibi alanlara yoğunlaşmıştır. AFAD ise, BM Filistinli Mültecilere Yardım Ofisi (UNRWA) aracılığıyla gıda yardımı faaliyetlerine devam etmektedir.
- Gazze'de yerleşik Türkiye-Filistin Dostluk Hastanesi'nin inşaatı 2017, donanımı ise 2019 yılında tamamlanmıştır.
- Türkiye, Filistin'in refahına tüm imkânlarıyla katkıda bulunmaya devam edecektir.